

GASIVERIA CATALANA?

CINTO ROS I OMBRAVELLA

Es pot parlar, amb propietat, d'una gasiveria catalana genèrica o general? Aquesta característica o tret pot ser lleig, fins i tot pecaminós. Des de fora ens ho han dit molt, però ja se sap... Nosaltres mateixos, ens ho reconeixem? Bé, ací pot jugar l'autoodi i tot, ben existent com és sabut. Què té de veritat?

(Cal, per cert, diferenciar d'entrada entre gasiveria —retenir, estalviar radicalment— i la cobdícia, ambició econòmica, o simplement un cert materialisme o sentit econòmic a la vida; sovint es confonen).

Hom ha treballat i reflexionat un xic sobre aquest tema, sobre aquesta pregunta. Vagi per endavant que, en l'actual societat catalana, amb la seva complexitat, no hi trobo fonamentat cap diagnòstic general d'avarícia per a nosaltres: tot el que trobem, ben mesurat, és entre un i dos punts de superioritat de la nostra propensió a l'estalvi (estalvi sobre renda neta o disponible) envers la general espanyola, cosa que fàcilment es pot atribuir al nostre nivell de renda lleugerament superior.

Però cal recollir una sèrie d'antecedents que sí que ens parlen del tret de gasiveria en la història de la societat catalana; pensi's, però, que Catalunya mai no ha disposat de recursos naturals abundosos. En aquest sentit, *La Divina Comèdia* de Dant “va fer molta feina” (o ens va fotre ben bé), ja que al cant VIII, vers 77, arriba a escriure: “... favor no facis a gent catalana, avara i pobra...” Això ens ha fet molt de mal, ja al segle XV. Si ho diu Dant!

Però en tenim molts altres antecedents també a casa nostra. Els resumeixo a continuació.

ANTECEDENTS A CASA NOSTRA

Al segle XVIII, mossèn Pere Gil, estudiós de la societat catalana, diu dels catalans que són “formigues i gent previsor” i que “atenen tant al futur que amb prou feines frueixen del present”. Gairebé antropologia! En la mateixa línia, Antoni de Campany, al segle XIX, diagnostica que “a l'estalvi domèstic i al treball rauen fonaments del nostre costum i trets o tarannàs bàsics i tradicionals”.

El gran bisbe de Vic, Torras i Bages, ho tracta a fons en la seva obra *Tradició catalana* (1906). Troba com a tret diferenciador dels catalans i catalanes —és de suposar que en el context espanyol— el “del treball i modèstia de vida”. Aquest tret l'arriba a configurar com un factor explicatiu del “fet que el creixement econòmic de Catalunya hagi superat el dels altres pobles ibèrics”.¹

En Carles Pi i Sunyer té reflexions cabdals sobre la psicologia social i econòmica catalana, sobretot en *L'aptitud econòmica de Catalunya* del 1929.² En la plana 100 diagnostica: “La capacitat d'estalvi és una virtut bàsica de conservació... La raça catalana és èticament estalviadora; ho

1. *Tradició catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1979, p. 19.

ha estat sempre... I una característica notable de l'estalvi català és que fa frontera amb l'heroisme: és aspre, dur, sovint excessiu i àdhuc antihumà". I conclou, en 1929!: "No hi ha dubte de que una part considerable dels catalans estalviadors ho són per tendència a l'avarícia".

Aquest diagnòstic del gran Pi i Sunyer és certament rellevant... Noteu que es refereix a una part dels catalans que estalviem... El *Diccionari de Sinònims* de Franquesa posa en relleu que ens trobem davant d'un concepte o qualificatiu prou sovintejat o emprat: avar, avariciós, gasiu, agarrat, estret, carestios, coquí, mesquí, miserable, ganyó, taquí, escàs, escarransit, ronyós, tinyós, sòrdid, garrapa o garrepa, cagadur (!), rata. (Pas mal).

També trobem en els nostres diccionaris una atenció a una condició o actitud prou acompanyant de la gasiveria: *gorrejar*, "menjar, ..., beure de gorra". I *de gorra*: "pagant altri" (diccionari IEC).

Aquesta suposada condició va arribar fins als versos d'Espriu. Per exemple, al "Cavaller Sant Jordi":

*Senyor Sant Jordi,
Patró,
cavaller sense por,
guarda'ns sempre del crim
de la guerra civil.
Allibera'ns dels nostres pecats
d'avarícia i enveja,
del drac,
de la ira i de l'odi
entre germans,
de tot altre mal.*

(Noti's la finor d'anàlisi sociològica d'Espriu en relacionar "intensament" enveja i avarícia. Sí: hi ha moltes probabilitats que el gasiu sigui al mateix temps molt envejós, fins i tot del malbaratador, o sigui que fa tot un quadre psicològic més aviat fottut).

Una sèrie de personalitats catalanes s'han caracteritzat pels trets de l'avarícia. En poso

alguns exemples:

- De Gaudí, el seu biògraf, el professor Bassegoda Nonell, ha revelat sovint la seva "addicció a la pobresa". Recordi's que, quan el van hospitalitzar després de ser atropellat per un tramvia, se'l va confondre amb un pobre per la roba que portava...

- De Pau Casals, un bon amic i coneixedor com Claret va reconèixer "una certa avarícia del Mestre" (entrevista amb J. M. Espinàs a TV3), compatible amb la seva generositat per la causa catalana o per la pau mundial...

- I, què podem dir de Josep Pla, que no s'hagi dit, sobre la seva avarícia? Era ben clara. El seu editor, Vergés, bon coneixedor del gran Pla va poder escriure: "Que Pla fou un avar és un fet inqüestionable per a tots els qui el van conèixer...: no gastar, no comprar, gastar poc..."³

Tot sembla indicar, doncs, que l'austeritat personal ha estat un tret favorable per a la imatge de personalitats i persones a Catalunya.

Vinguem més cap aquí. Hi ha una enquesta feta a immigrants a Catalunya en la qual reflexionen com ens veuen (Andrés Barrera, CIS, 1985). Doncs bé, algunes respostes, no en termes de mostres representatives, ens veuen: "Rectes, amants de les seves coses però gasius, que no llencen els diners"; "estalviadors, treballadors"; "molt treballadors i avars..."; "no se ve que lo tengan, el dinero...", etc.

ALGUNA COSA HI DEU HAVER

Però, i ara què? Ja he avançat que la complexa societat catalana actual, amb un 53% de no nascuts aquí, té una propensió global a l'estalvi personal —indicador sintètic— que és tan sols superior en un parell de punts a la global espanyola, i això pot ser degut a una certa, encara que tan sols lleugera,

3. He tractat del Pla avar a *Ahorro, con avaricia*, Barcelona: Flor del Viento, 1997, p. 61-64.

superioritat en la renda per habitant.

Sí que és veritat que trobo encara “reductes” avars en la gent gran, i més encara en certes comarques més protegides en els seus patrons de conducta, com ara Osona, el Bages, el Ripollès... També avarícia femenina. Però la societat de consum i la seva pressió estan ja al bell mig del comportament econòmic global català. En aquest sentit, l'autofinançament de la petita i mitjana empresa seria tot un altre tema rellevant.

El fet vigorós de les caixes d'estalvi, en el fons, és tan sols una preferència per aquestes institucions, a causa d'una sèrie de factors històrics i d'imatge, però no afecta el volum relatiu total de l'estalvi personal català (els bancs hi pesen menys en termes relatius).

Però continua “fent forat” la imatge del català avariós, de l'avarícia catalana. Per exemple, en la mateixa *La Vanguardia* del 2 de juliol es publicava una carta al director, signada per Josep Maria Bedot, que sota el títol “Negocios madrileños” acabava així: “Jo, malgrat tot, em quedaré a Catalunya perquè sóc un avar sense remei: sóc català! què hi farem!”.

Autoodi? (Existeix, algun dia escriuré sobre l'autoodi econòmic català en els seus diversos vessants). Però avui ja he molestat massa l'atenció del bon lector/a de la *Revista d'Igualada*. Mercès.

CINTO ROS I OMBRAVELLA (Barcelona, 1934). Catedràtic de Política Econòmica de la Universitat de Barcelona, és especialista en temes d'estalvi. Economista pioner en treballs sobre economia catalana, és autor de diversos llibres com *L'aptitud financera de Catalunya* (1967, amb Antoni Montserrat), *Catalunya: una economia decadent?* (1992) i *Ahorro con avaricia* (1997).